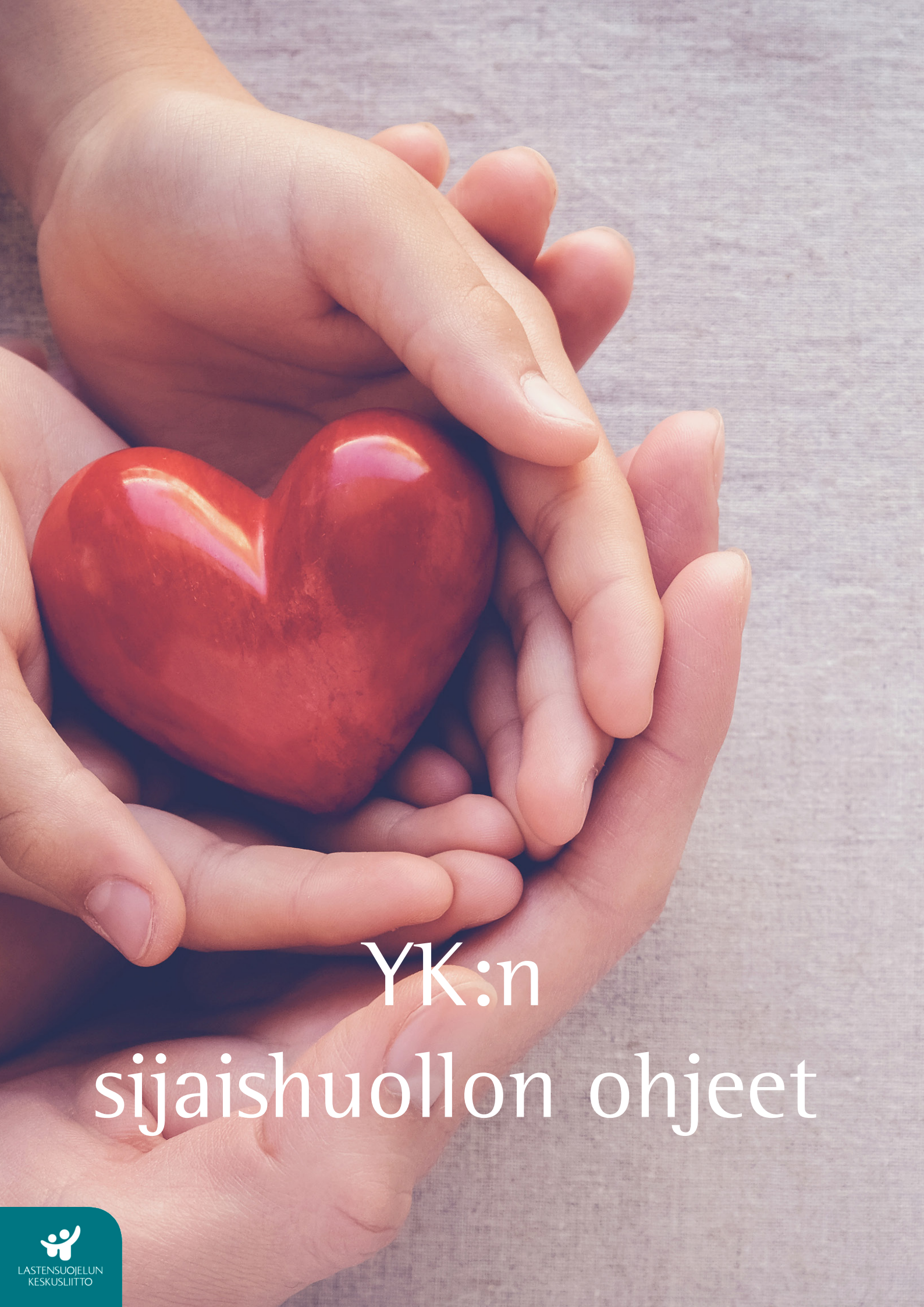

YK:n sijaishuollon ohjeet

YK:N SIJAISHUOLLON OHJEET

Lastensuojelun Keskusliitto

Kuvat: IStock

Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 1/2018

ISBN: 978-952-7002-29-2 (PDF)

ISSN: 2489-4885

JOHDANTO

Yleistä

YK:n sijaishuollon ohjeet hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.2009 YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 20-vuotispäivänä. Ohjeiden valmistelu käynnistyi YK:n lapsen oikeuksien komitean vuonna 2005 järjestämässä yleiskeskustelupäivässä, jonka teemana oli ilman vanhempiansa hoivaa olevat lapset. Ohjeet eivät ole sopimusvaltioita sitovat, mutta YK:n lapsen oikeuksien komitea antaa niille suurta painoarvoa ja kehottaa ottamaan ne vakavasti huomioon sijaishuoltoa toteutettaessa.

YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamissa edellisissä loppupäätelmissä komitea suositteli, että sopimusvaltio ottaa huomioon ne lasten sijaishuoltoa koskevat ohjeet (Guidelines for the Alternative Care of Children), jotka on liitetty 20. joulukuuta 2009 annettuun Yhdistyneitten kansakuntien yleiskokouksen päätöslauselmaan 64/142.¹

Sijaishuollon käsite

Ohjeissa sijaishuollon käsite ”*alternative care*” on määritelty laajasti: Sillä viitataan kaikkeen kodin ulkopuolella annettavaan vaihtoehtoiseen hoitoon, kasvatukseen ja huolenpitoon. Suomessa voimassa olevan lastensuojelulain (417/2007) mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti si-
joitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitettun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.

YK:n sijaishuollon ohjeet sisältävät myös suuntaviivoja koskien ilman huoltajaa maahan tulleita lapsia. Suomessa heidän asioistaan säädetään lastensuojelulain sijaan laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (17.6.2011/749) ja laissa kotoutumisen edistämisestä (30.12.2017/1386). Ilman huoltajaa tulleiden lasten asioissa korostetaan vastaanoton sensitiivisyyttä, tukea muodollisissa prosesseissa, lapsen tarpeisiin vastaavien sijaishuoltovaihtoehtojen saatavuutta ja perheen yhdistämiskäytäntöjä.

Kaksi pääperiaatetta

Sijaishuollon ohjeet rakentuvat kahden pääperiaatteen varaan, joista ensimmäinen korostaa sijaishuollon tarvetta ja välttämättömyyttä (necessity) ja toinen saatavilla olevien sijaishuoltojärjestelyjen sopivuutta (suitability).

Ensimmäisen periaatteen mukaan valtioiden tulee korostaa sijaishuollon tarpeen ehkäisyä kansallisen politiikan keinoin ja panostaa lasten ja perheiden varhaiseen tukeen esimerkiksi ehkäisemällä lapsiperheiden köyhyyttä ja tukemalla huoltajia vanhemmuustehtävässään. Samalla periaate alleviivaa sijaishuollon viimesijaisuutta ja sitä, että sijaishuoltoon tulee turvautua tarpeen niin todella vaatiessa ja tilanteissa, joissa perheille annettu tarpeen mukainen tuki ei ole riittävää. Periaatteen mukaan toimenpiteiden tulee perustua asianmukaiseen arviointiin ja lasten ja vanhempien osallisuus päätöksentekoprosesseissa tulee taata. Sijoituksia ja perheen jälleenyhdistämismahdollisuuksia tulee arvioida jatkuvasti. Vanhempia tulee tukea vanhemmuustehtävässään eri keinoin ja estää perheiden erottaminen. Perheiden jälleenyhdistäminen on tavoiteltavaa.

Kaikkien prosessien tulee taata, että sijaishuoltoa käytetään ainoastaan silloin kun se on välttämätön-

1 YK:n lapsen oikeuksien komitean päätelmät Suomelle (CRC/C/FIN/CO/4, 7.9.2011).

tä. Tulee käyttää kaikkein sopivinta palvelua lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaavasti. Tavoitteena on lapsen ja perheen yhdistäminen silloin kun se on mahdollista. Sijaishuollosta lähteville on tarjottava tarpeenmukainen tuki.

Ohjeiden toinen periaate kiinnittää huomiota sijaishuollon ja sijaishuoltovaihtoehtojen soveltuvuuteen. Periaatteen mukaan sijaishuoltoa koskevien ratkaisujen tulee olla lapsen edun mukaisia ja lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaavia. Sijaishuoltopaikan sopivuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Jotta lasten yksilöllisiä tarpeita kunnioittavia ratkaisuja voidaan tehdä ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaa sijaishuoltoa toteuttaa, tulee erilaisia sijaishuoltopalveluita olla saatavilla.

Periaate korostaa myös ratkaisujen pysyvyyden ja keston huomioimista. Valtioiden tulee huolehtia lapsen tarpeita vastaavien sijaishuoltovaihtoehtojen saatavuudesta sekä asettaa perhehoito ensisijaiseksi vaihtoehdoksi ainakin pienille lapsille ja vähentää laitoshoidon kansallisen ohjelman mukaisesti. Perhehoitajia tulee tukea tarpeen mukaisesti. Laitoshoidon tulee toteuttaa pienissä ryhmissä ja tehtäväänsä koulutetun henkilökunnan toteuttamana hyväksyttyjen sisällöllisten standardien mukaisesti. Sijaishuollossa toimivien perhehoitajien ja ammattilaisten soveltuvuudesta tulee huolehtia. On pyrittävä pitämään sisarukset yhdessä. Lapsen ja perheen osallisuus suunnittelussa, arvioinnissa ja muussa päätöksenteossa tulee varmistaa. Valtiolla tulee olla oikeusperustainen kehys, joka huomioi lapsen oikeuksien toteutumisen turvaavan holistisen lähestymistavan.

Portinvartijusmekanismilla (gatekeeping mechanism) tarkoitetaan menettelyitä, jotka auttavat määrittelemään lapsen edun ja toimeenpanemaan käytännössä sijaishuollon tarvetta ja sopivuutta koskevat periaatteet. Niiden myötä turvataan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat ja huolellisen arvioinnin pohjalta tehdyt ratkaisut ja lapsen edun toteutuminen (arviointi, yksilöllinen suunnittelu ja asioiden käsittely ja perustellut päätökset). Ohjeiden mukaan tarvitaan poliittista tahtoa ottaa lasten ja perheiden tukeminen sekä sijaishuollon toteuttaminen vakavasti. Tehtävän toteuttamista varten tarvitaan pätevää ja koulutettua henkilökuntaa.

Mitä ohjeissa linjataan?

Sijaishuollon ohjeissa linjataan sijaishuollon yleisiä edellytyksiä esimerkiksi sijaishuoltopaikan tilojen sopivuudesta yhteiskunnallisten asenteiden ja sijaishuollon leimaavuuden haastamiseen. Ohjeet korostavat lapsen yksilöllisyyttä monin tavoin ja lapsen oikeutta osallisuuteen itseään koskevissa asioissa. Sijaishuollossa keskiössä täytyy olla lasten hyvä kohtelu ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tulee ehkäistä ja siitä tulee raportoida. Sijaishuollon tilastointiin, siitä raportointiin ja seurannan toimivuuteen tulee kiinnittää huomiota. Käytössä tulee olla toimivat valitusmekanismit ja systeemin riippumaton valvonta.

Sijaishuollon ohjeissa huomioidaan myös lapsen ja nuoren valmistautuminen elämään sijaishuollon jälkeen eli jälkihuolto. Sijaishuollon jälkeistä aikaa tulee suunnitella hyvin yhdessä lapsen kanssa. Lapselle tulee taata riittävät taidot ja tuki. Huomiota tulee kiinnittää niihin periaatteisiin, joiden avulla mahdollistetaan lapsen saama tuki sijaishuoltopaikasta myös sijoituksen päättymisen jälkeen ja suhteiden ylläpitäminen.

Katso lisää:

Guidelines for the Alternative Care of Children (2010) YK:n yleiskokouksen päätöslauselma A/RES/64/142, 24.2.2010

https://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

Opas sijaishuollon ohjeiden käytännön soveltamiseen

Moving Forward: Implementing the 'Guidelines for the Alternative Care of Children'

Yhdistyneet kansakunnat

Yleiskokous

64. istunto, esityslistan kohta 64

Yleiskokouksen hyväksymä päätöslauselma [kolmannen komitean raportin (A/64/434) perusteella]

64/142 Sijaishuollon ohjeet

Yleiskokous, joka

vahvistaa ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen¹ ja yleissopimuksen lapsen oikeuksista² ja juhlistaa yleissopimuksen 20-vuotispäivää vuonna 2009,

vahvistaa myös kaikki aikaisemmat lapsen oikeuksia koskevat ihmisoikeusneuvoston, ihmisoikeuskomitean ja yleiskokouksen päätöslauselmat, joista viimeisimmät ovat neuvoston 28. maaliskuuta 2008 antama päätöslauselma nro 7/29³, 24. syyskuuta 2008 antama päätöslauselma nro 9/13⁴ ja 26. maaliskuuta 2009 antama päätöslauselma nro 10/8⁵ sekä yleiskokouksen 24. joulukuuta 2008 antama päätöslauselma nro 63/241,

katsoo, että sijaishuollon ohjeissa, joiden teksti on tämän päätöslauselman liitteenä, määritellään toimintaperiaatteiden ja käytäntöjen toivottavat suuntaviivat lapsen oikeuksien sopimuksen ja muiden kansainvälisten sopimusten määräysten täytäntöönpanon edistämiseksi sellaisten lasten suojelun ja hyvinvoinnin osalta, jotka ovat jääneet vaille vanhempien huolenpitoa tai ovat vaarassa jäädä ilman sitä,

1. *suhtautuu myönteisesti* tämän päätöslauselman liitteenä oleviin sijaishuollon ohjeisiin suunta- viivoina, jotka auttavat toimintaperiaatteiden ja käytäntöjen luomisessa;
2. *kannustaa* valtioita ottamaan ohjeet huomioon ja saattamaan ne asiaankuuluvien toimeenpano-, lainsäädäntö- ja lainkäyttöelinten, ihmisoikeuksien puolustajien ja asianajajien, tiedotusvälineiden sekä suuren yleisön tietoon;
3. *pyytää* pääsihteeriä käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa ryhtymään toimiin ohjeiden levittämiseksi kaikilla Yhdistyneiden kansakuntien virallisilla kielillä muun muassa toimittamalla ne kaikille jäsenvaltioille, alueellisille komiteoille ja asiaankuuluville hallitustenvälisille järjestöille ja kansalaisjärjestöille.

65. täysistunto
18. joulukuuta 2009

* Julkaistu uudestaan teknisistä syistä 13. huhtikuuta 2010.

¹ Päätöslauselma 217 A (III).

² Yhdistyneiden kansakuntien sopimussarja, osa 1577, nro 27531.

³ Katso yleiskokouksen viralliset pöytäkirjat, 63. istunto, täydennysosa nro 53 (A/63/53), luku II.

⁴ Ibid., täydennysosa nro 53A (A/63/53/Add.1), luku I.

⁵ Ibid., 64. istunto, täydennysosa nro 53 (A/64/53), luku II, osa A.

SIJAISHUOLLON OHJEET

I TARKOITUS

1 Näiden ohjeiden tarkoitus on edistää lapsen oikeuksien sopimuksen² ja muiden kansainvälisten sopimusten määräysten täytäntöönpanoa sellaisten lasten suojelun ja hyvinvoinnin osalta, jotka ovat jääneet vaille vanhempien huolenpitoa tai ovat vaarassa jäädä ilman sitä.

2 Näiden kansainvälisten sopimusten pohjalta sekä alan kehittyvän tietämyksen ja kokemuksen huomioon ottaen ohjeet määrittelevät toivottavat suuntaviivat toimintaperiaatteille ja käytännöille. Ohjeet on tarkoitettu levitettäväksi laajasti kaikille sijaishuollon kanssa suoraan tai välillisesti tekemisissä oleville toimialoille. Ohjeiden tavoitteena on erityisesti:

- (a) tukea pyrkimyksiä pitää lapset perheensä hoidossa tai palauttaa heidät perheeseensä tai, ellei tämä ole mahdollista, löytää muu pysyvä ratkaisu, kuten adoptio ja islamilaisen lain *kafala*;
- (b) varmistaa, että etsittäessä pysyviä ratkaisuja, tai milloin ne eivät ole mahdollisia tai lapsen edun mukaisia, pyritään löytämään ja tarjoamaan parhaiten soveltuva sijaishuollon muoto edellyttäen, että se edistää lapsen täysipainois- ta ja sopusointuista kehitystä;
- (c) avustaa ja kannustaa hallituksia täyttämään paremmin vastuunsa ja velvollisuutensa ottaen huomioon kussakin valtiossa vallitsevat taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset olosuhteet; sekä
- (d) ohjata kaikkien sosiaaliturvan ja lastensuojelun kanssa tekemisissä olevien tahojen toimintaperiaatteita, päätöksentekoa ja käytännön työtä sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, kansalaisyhteiskunta mukaan lukien.

II YLEISET PERIAATTEET JA NÄKÖKULMAT

A. LAPSI JA PERHE

3 Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja luonnollinen ympäristö lasten kasvu- ja hyvinvoinnille ja suojelulle. Sen vuoksi ensisijaisesti tulisi pyrkiä siihen, että lapsen olisi mahdollista jäädä tai palata vanhempiensa hoitoon tai, milloin se on tarkoituksenmukaista, olla muiden läheisten perheenjäsenten hoidossa. Valtion tulisi varmistaa, että perheet saavat tukea hoito- ja huolenpitotehtävässään.

4 Jokaisen lapsen ja nuoren tulisi voida elää tukea antavassa, suojelevassa ja huolehtivassa ympäristössä, joka kehittää täysimääräisesti hänen kykyjään ja mahdollisuuksiaan. Lapset, joilla vanhempien antama huolenpito on puutteellista tai joilta se puuttuu kokonaan, ovat erityisessä vaarassa jäädä vaille sellaista huolehtivaa kasvuympäristöä.

5 Jos lapsen oma perhe ei asianmukaisesti tuettuna kykene tarjoamaan riittävää huolenpitoa lapselle, hylkää lapsen tai luopuu lapsesta, valtio on vastuussa lapsen oikeuksien turvaamisesta ja velvollinen järjestämään asianmukaisen sijaishuollon toimivaltaisten paikallisviranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa tai niiden välityksellä. Valtion tehtävänä on varmistaa toimivaltaisten viranomaistensa avulla jokaisen sijaishuoltoon sijoitetun lapsen turvallisuuden, hyvinvoinnin ja kehityksen valvonta sekä tarkistaa säännöllisesti hoitojärjestelyn asianmukaisuus.

6 Kaikki näiden ohjeiden soveltamisalaan kuuluvat päätökset, aloitteet ja menettelytavat tulisi tehdä ja laatia tapauskohtaisesti, tavoitteena erityisesti lapsen turvallisuuden varmistaminen. Niiden tulee perustua kyseessä olevan lapsen etuun ja oikeuksiin sekä olla sopusoinnussa syrjimättömyyden periaatteen kanssa ja ottaa huomioon sukupuolinäkökulma. Niiden tulisi kunnioittaa täysimääräisesti lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja saada

mielipiteensä otetuksi asianmukaisesti huomioon kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti. Hänelle on myös annettava kaikki tarvittava tieto. Aina kun se on mahdollista, kuuleminen ja tiedon antaminen tulisi toteuttaa lapsen ensisijaisesti käyttämällä kielellä.

7 Näitä ohjeita sovellettaessa lapsen edun määrittäminen tulee suunnitella siten, että sen avulla voidaan yksilöidä toimintatavat, jotka soveltuvat parhaiten vastaamaan sijaishuollossa olevien tai sitä mahdollisesti tarvitsevien lasten tarpeisiin ja toteuttamaan heidän oikeutensa, ottaen huomioon heidän oikeuksiensa täysimääräinen ja yksilöllinen kehitys perheessään, sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössään sekä heidän asemansa oikeuksiensa haltijoina sekä määrittämishetkellä että pitämällä tähtäimellä. Lapsen edun määrittämisessä tulisi huomioida muun muassa lapsen oikeus tulla kuulluksi ja saada mielipiteidensä huomioon otetuksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

8 Valtioiden tulisi kehittää ja toteuttaa yleisten sosiaalista ja inhimillistä kehitystä koskevien linjautensa puitteissa laaja-alaista lastensuojelupolitiikkaa, jossa kiinnitetään huomiota olemassa olevan sijaishuoltojärjestelmän parantamiseen näiden ohjeiden periaatteiden mukaisesti.

9 Osana pyrkimyksiä estää lasten erottaminen vanhemmistaan valtioiden tulisi pyrkiä turvaamaan asianmukaiset ja kulttuuriset näkökohdat huomioon ottavat toimenpiteet:

- (a) sellaisten perheiden tukemiseksi, joiden toimintakykyä rajoittavat sellaiset tekijät kuten vammaisuus, alkoholin tai huumeiden väärinkäyttö, alkuperäiskansoihin tai vähemmistöihin kuuluviin perheisiin kohdistuva syrjintä sekä asuminen aseellisen selkkauksen tai vieraan vallan miehittämällä alueella;
- (b) asianmukaisen hoidon ja suojelun antamiseksi haavoittuvassa asemassa oleville lapsille, kuten pahoinpitelyn tai hyväksikäytön uhriksi joutuneille lapsille, hylätyille lapsille, katulapsille, avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille, ilman huoltajaa maahan tulleille lapsille, maan sisällä siirtymään joutuneille, siirtotyöläisten lapsille ja pakolaislapsille, turvapaikkaa hakevien lapsille tai lapsille, joilla on tai joiden elämään vaikuttaa HIV/AIDS tai jokin

muu vakava sairaus.

10 Erityisesti tulisi pyrkiä torjumaan syrjintä perustuipa se mihin tahansa lapsen tai hänen vanhempiensa asemaan liittyvään tekijään, kuten köyhyyteen, etniseen taustaan, uskontoon, sukupuoleen, psyykkiseen tai fyysiseen vammaisuuteen, HIV/AIDS:iin tai johonkin muuhun vakavaan fyysiseen tai psyykkiseen sairauteen, syntymään avioliiton ulkopuolella, sosioekonomiseen häpeän leimaan tai mihin tahansa muihin tilanteisiin ja olosuhteisiin, jotka saattavat aiheuttaa lapsesta luopumisen, hänen hylkäämisensä ja/tai lapsen sijoittamisen kodin ulkopuolelle.

B. SIJAISHUOLTO

11 Kaikissa sijaishuoltoa koskevissa päätöksissä tulisi ottaa täysimittaisesti huomioon, että on periaatteessa toivottavaa pitää lapsi mahdollisimman lähellä asuinpaikkaansa, jotta voidaan edistää lapsen yhteydenpitoa ja mahdollista palaamista perheeseensä sekä minimoida lapsen koulutukseen, kulttuuri- ja sosiaaliseen elämään syntyvät katkokset.

12 Sijaishuollossa olevia lapsia koskevissa päätöksissä, mukaan lukien yksityisesti sijoitetut lapset, olisi otettava asianmukaisesti huomioon tarkeys turvata lapsille pysyvä koti ja vastata heidän perustarpeeseensa muodostaa turvallinen ja jatkuva kiintymyssuhde hoitajiinsa. Pysyvyyden tulisi yleensä olla keskeinen päämäärä.

13 Lapsia tulee aina kohdella arvokkaasti ja kunnioittavasti, ja heidän tulee saada tehokasta suojelua pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä ja kaikilta hyväksikäytön muodoilta, uhkasipa se heitä hoitopalvelujen tarjoajien, ikätovereiden tai ulkopuolisten taholta missä tahansa hoitoympäristössä.

14 Lapsen sijoittaminen pois perheestään tulisi nähdä viimesijaisena toimenpiteenä ja, aina kun se on mahdollista, sen tulisi olla väliaikainen ja mahdollisimman lyhytkestoinen. Sijoitusta koskevat päätökset tulisi tarkistaa säännöllisesti ja, kun sijoituksen alkuperäiset syyt on ratkaistu tai ne ovat poistuneet, lapsen palauttamisen perheeseen tulisi vastata lapsen etua jäljempänä 49 kohdassa esitettävän arvioinnin mukaisesti.

15 Taloudellinen tai aineellinen köyhyys tai siitä suoraan ja yksinomaan johtuvat olosuhteet eivät koskaan saisi olla ainoa peruste lapsen erottamiselle perheestään, lapsen sijoittamiselle sijaishuoltoon tai este perheen jälleenyhdistämiselle, vaan ne tulisi nähdä signaalina siitä, että perheelle tulee tarjota asianmukaista tukea.

16 Huomiota on kiinnitettävä kaikkien muiden, sijaishuollossa olevien lasten tilanteen kannalta erityisen merkityksellisten oikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen. Näihin kuuluvat vähintään oikeus koulutukseen, terveydenhuoltoon ja muihin peruspalveluihin, oikeus omaan identiteettiin ja kieleen, uskonnon ja vakaumuksen vapaus sekä omaisuuden ja perintöoikeuden suoja.

17 Yhdessä asuvia sisaruksia ei periaatteessa tulisi sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä erottaa toisistaan, ellei ole olemassa ilmeistä kaltoin-kohtelun vaaraa tai muuta lapsen edun mukaista perustetta. Joka tapauksessa sisarusten yhteydenpitoa on kaikin tavoin tuettava, ellei se ole heidän toivomustensa tai etunsa vastaista.

18 Tietoisena siitä, että useimmissa maissa suurin osa vailla vanhempien huolenpitoa olevista lapsista on sijoitettu yksityisesti sukulaistensa tai muiden aikuisten hoidettavaksi, valtioiden tulisi pyrkiä kehittämään sopivia ja näiden ohjeiden kanssa yhdenmukaisia keinoja näiden lasten hyvinvoinnin ja suojelun turvaamiseksi. Näissä keinoissa tulisi huomioida sukupuoleen liittyvät, kulttuuriset, taloudelliset ja uskonnolliset erot ja tavat, jotka eivät ole ristiriidassa lapsen oikeuksien ja edun kanssa.

19 Yhdenkään lapsen ei tulisi koskaan elää vailla laillisen huoltajan tai jonkun muun tunnustetun vastuullisen aikuisen tai toimivaltaisen julkisen elimen antamaa tukea ja suojaa.

20 Sijaishuollon järjestämisen ensisijainen tarkoitus ei koskaan saisi olla palveluntarjoajien poliitisten, uskonnollisten tai taloudellisten tavoitteiden edistäminen.

21 Laitoshoidon käyttö tulisi rajoittaa vain sellaisiin tapauksiin, joissa tällainen elinympäristö on asianomaiselle lapselle erityisen sopiva, välttämätön ja myönteinen sekä hänen etunsa mukainen.

22 Asiantuntijoiden vallalla olevan näkemyksen mukaisesti pienten, etenkin alle kolmevuotiaiden lasten sijaishuolto tulisi järjestää perhehoidossa. Poikkeuksina tälle periaatteelle voivat olla pyrkimykset estää sisarusten erottaminen ja tapaukset, joissa sijoitus on luonteeltaan kiireellinen tai kestoltaan etukäteen määritetty ja rajallinen, liittyy perheen jälleenyhdistämissuunnitelmiin tai tähtää johonkin muuhun sopivaan pitkäkestoiseen hoitoratkaisuun.

23 Samalla kun tunnustetaan, että laitoshoidon ja perhehoito täydentävät toisiaan lasten tarpeisiin vastaamisessa, tulisi siellä, missä on edelleen suuria laitoksia (instituutioita), pyrkiä kehittämään niille vaihtoehtoja osana yleistä laitoshuollon vähentämisstrategiaa, jonka täsmälleen määritellyt tavoitteet ja päämäärät mahdollistavat asteittaisen luopumisen suurista laitoksista. Tätä tarkoitusta varten valtioiden tulisi laatia sellaiset hoitotandardit, jotka varmistavat lapsen kehitystä

edistävän laadun ja olosuhteet, kuten esimerkiksi yksilöllisen ja pienryhmässä toteutettavan hoidon. Olemassa olevia laitoksia tulisi arvioida näiden standardien mukaisesti. Päätökset uusien julkisten tai yksityisten laitosten perustamisesta tai luvan myöntämisestä niiden rakentamiseen pitäisi aina tehdä siten, että otetaan täysimittaisesti huomioon laitoshuollon vähentämisen tavoite ja strategia.

Ohjeiden soveltamista tukevat toimenpiteet

24 Käytettävissään olevien resurssien mukaisesti sekä tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa valtioiden tulisi kohdentaa mahdollisimman paljon inhimillisiä ja taloudellisia voimavaroja varmistaakseen näiden ohjeiden optimaalisen ja asteittaisen täytäntöönpanon koko alueellaan viipymättä. Valtioiden tulisi edistää kaikkien asiaan liittyvien viranomaisten aktiivista yhteistyötä sekä lasten ja perheiden hyvinvointiin liittyvien asioiden huomioon ottamista kaikissa ministeriöissä, joita ne suoraan tai välillisesti koskevat.

25 Valtioiden velvollisuutena on määrittää tuen tarpeensa ja pyytää kansainvälistä yhteistyötä näiden ohjeiden täytäntöönpanoon. Tällaisiin yhteistyöpyyntöihin tulisi suhtautua asianmukaisesti ja vastata niihin myönteisesti aina kun se on mahdollista. Näiden ohjeiden tehostettu täytäntöönpano tulisi sisällyttää kehitysyhteistyöohjelmiin. Valtioita avustettaessa ulkomaisten yhteisöjen tulisi kieltäytyä kaikista sellaisista aloitteista, jotka ovat ristiriidassa näiden ohjeiden kanssa.

26 Mitään näistä ohjeista ei tulisi tulkita siten, että niillä tuettaisiin tai puolustettaisiin standardeja, jotka ovat alempia kuin joissakin valtioissa ja niiden lainsäädännössä mahdollisesti voimassa olevat standardit. Vastaavasti toimivaltaisia viranomaisia, ammatillisia järjestöjä ja muita tahoja kannustetaan kehittämään kansallisia tai ammattikohtaisia ohjeita näiden ohjeiden hengen ja kirjaimen mukaisesti.

III OHJEIDEN SOVELTAMISALA

27 Nämä ohjeet koskevat kaikille alle 18-vuotiaille henkilöille tarkoitetun, viranomaisen järjestämän sijaishuollon olosuhteita ja käyttöä, ellei lapsia koskevan lainsäädännön mukaisesti täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Vain mikäli siitä on erikseen mainittu, ohjeet koskevat myös

yksityistä sijoitusta, jolloin otetaan asianmukaisesti huomioon sekä lähisukulaisten että yhteisön tärkeä rooli ja valtion velvoitteet kaikkia niitä lapsia kohtaan, jotka eivät ole vanhempiansa tai muiden laillisten tai vakiintuneen käytännön mukaan määräytyvien huoltajiensa hoidettavana, siten kuin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa² määritellään.

28 Ohjeiden periaatteita voidaan tarvittaessa soveltaa myös nuoriin, jotka ovat jo sijaishuollossa ja tarvitsevat edelleen hoitoa ja tukea siirtymävaiheen ajan saavutettuaan maansa lainsäädännön mukaisen täysi-ikäisyyden.

29 Lukuun ottamatta jäljempänä 30 kohdassa lueteltuja poikkeuksia, näissä ohjeissa sovelletaan seuraavia määritelmiä:

(a) Vanhempien huolenpitoa vailla olevat lapset: kaikki lapset, jotka mistä tahansa syystä tai olosuhteista johtuen eivät ole ympärivuorokautisesti jommankumman vanhempansa hoidossa. Vanhempiansa huolenpitoa vailla olevat lapset, jotka elävät vakituisen asuinmaansa ulkopuolella tai ovat hätätilan uhreja, voidaan määritellä

(i) yksin tulleiksi, ellei heistä huolehdi sukulainen tai muu aikuinen, jolla on lain tai vakiintuneen käytännön mukaan hoitovastuu heistä; tai

(ii) ilman huoltajaa tulleiksi, mikäli he ovat joutuneet eroon aiemmasta, laillisesta tai vakiintuneen käytännön määrittämästä ensisijaisesta huoltajasta, vaikka he olisivatkin jonkin toisen sukulaisen seurassa;

(b) Sijaishuolto voi olla muodoltaan

(i) yksityinen sijoitus: kaikki yksityiset hoitojärjestelyt, joissa lapsesta huolehtivat jatkuvaluonteisesti tai toistaiseksi sukulaiset tai ystävät (yksityinen läheisverkostosijoitus) taikka joku muu yksityishenkilö lapsen, hänen vanhempiansa tai jonkun muun henkilön aloitteesta ilman, että järjestelystä on päättänyt hallinto- tai oikeusviranomainen tai muu asianmukaisesti valtuutettu elin;

(ii) viranomaisten järjestämä hoito: kaikki toimivaltaisen hallinto- tai oikeusviranomaisen

päätöksellä annettava perhehoito sekä kaikki laitoshoidot, myös yksityisessä laitoksessa, toteutettiin se hallinnollisten ja juridisten toimenpiteiden perusteella tai ei;

(c) Hoitoympäristön suhteen sijaishuolto voidaan toteuttaa seuraavin tavoin:

(i) läheisverkostosijoitus: perhehoito lapsen sukulaisperheessä tai lapselle tuttujen, hänen perheensä läheisten ystävien luona, oli se toteutettu viranomaisen toimesta tai yksityisesti;

(ii) perhehoito: tilanteet, joissa toimivaltainen viranomainen on sijoittanut lapsen sijaishuoltoon muuhun kuin lapsen omaan perheeseen, joka on valikoitu, kelpoisuusehdot täyttävä, hyväksytty ja valvottu tarjoamaan kyseistä hoitoa;

(iii) muut perheeseen perustuvat tai perheenomaiset hoitomuodot;

(iv) laitoshoidot: hoito, joka järjestetään muussa kuin perheeseen perustuvassa ympäristössä, joita ovat esimerkiksi turvakeskukset kii-reellistä hoitoa varten, kauttakulkukeskukset hätätilanteissa sekä kaikki lyhytaikaista ja pitkäaikaista hoitoa antavat laitokset kuten ryhmäkodit;

(v) lasten itsenäinen tuettu asuminen;

(d) Sijaishuollosta vastaavat tahot voivat olla:

(i) toimielimiä, jotka ovat sijaishuoltoa lapsille järjestäviä julkisia tai yksityisiä elimiä ja palveluja;

(ii) laitoksia, jotka ovat lapsille laitoshuoltoa tarjoavia yksittäisiä julkisia tai yksityisiä palveluyksiköitä.

30 Näiden ohjeiden mukaisen sijaishuollon soveltamisalaan eivät kuitenkaan kuulu

(a) alle 18-vuotiaat henkilöt, joille oikeus- tai hallintoviranomaisen päätöksellä on määrätty vapausrangaistus sen vuoksi, että heitä

epäillä tai syytetään tai heidät on tuomittu lainrikkomuksesta. Heidän tilanteeseensa sovelletaan YK:n vähimmäissäännöksiä nuoriso-oikeudesta⁶ sekä YK:n sääntöjä vapautensa menettäneiden nuorten suojelemiseksi⁷;

(b) adoptiovanhempien antama huolenpito siitä alkaen, kun lapsi on sijoitettu heidän huostaansa lopullisen adoptiopäätöksen nojalla, josta lähtien näissä ohjeissa lapsen katsotaan olevan vanhempiensa huollossa. Ohjeet koskevat kuitenkin adoptiota edeltävää sijoitusta tai lapsen koesijoitusta mahdollisten adoptiovanhempien luokse sikäli kuin ne ovat yhdenmukaisia tällaisia sijoituksia koskevien muiden kansainvälisten sopimusten määräysten kanssa;

(c) yksityiset järjestelyt, joissa lapsi asuu vapaaehtoisesti sukulaisten tai ystävien luona virkistystarkoituksessa tai muista syistä, jotka eivät liity vanhempien yleiseen kyvyttömyyteen tai haluttomuuteen tarjota lapselleen riittävää huolenpitoa.

31 Toimivaltaisia viranomaisia ja muita asianosaisia kannustetaan myös käyttämään näitä ohjeita soveltuvin osin sisäoppilaitoksissa, sairaaloissa, psyykkisesti tai fyysisesti vammaisille tai muille erityistarpeille lapsille tarkoitetuissa keskuksissa, leireillä, työpaikoilla ja muissa lasten hoidosta vastaavissa paikoissa.

IV SIAISHUOLLON TARPEEN EHKÄISY

A. VANHEMPIEN HUOLENPIDON EDISTÄMINEN

32 Valtioiden tulisi pyrkiä harjoittamaan politiikkaa, jolla varmistetaan perheiden tukeminen niiden hoitaessa velvollisuuksiaan lasta kohtaan ja edistetään lapsen oikeutta suhteeseen molempiin vanhempiinsa. Poliitikalla tulisi puuttua niihin perussyihin, jotka johtavat lapsen hylkäämiseen, lapsesta luopumiseen tai lapsen erottamiseen perheestään, takaamalla muun muassa oikeus syntymän rekisteröintiin ja pääsy asianmukaiseen asuntoon ja perusterveydenhuoltoon, koulutukseen ja hyvinvointipalveluihin. Sillä tulisi myös edistää toimenpiteitä, joilla torjutaan köyhyyttä,

⁶ Päätöslauselma 40/33, liite.

⁷ Päätöslauselma 45/113, liite.

syrjintää, syrjäytymistä, leimautumista, väkivaltaa, lasten kaltoinkohtelua ja seksuaalista hyväksikäyttöä sekä päihteiden väärinkäyttöä.

33 Valtioiden tulisi kehittää ja toteuttaa johdonmukaisia ja toisiaan täydentäviä perhekohtaisia toimintatapoja, joiden tarkoituksena on edistää ja vahvistaa vanhempien kykyä huolehtia lapsistaan.

34 Valtioiden tulisi toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä lapsen hylkääminen, lapsesta luopuminen ja lapsen erottaminen perheestään. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalisten ohjelmien tulisi muun muassa vahvistaa perheiden asenteita, taitoja, valmiuksia ja välineitä, jotta ne pystyvät turvaamaan lapsilleen riittävän suojelun, huolenpidon ja kehitysmahdollisuudet. Tähän tarkoitukseen tulisi käyttää valtion ja kansalaisyhteiskunnan toisiaan täydentäviä voimavaroja, mukaan lukien kansalaisjärjestöjä ja lähiyhteisöjen järjestöjä, uskonnollisia johtajia ja viestimiä. Näihin sosiaalisen suojelun toimenpiteisiin tulisi kuulua:

- (a) perhettä vahvistavia palveluja, kuten vanhemmuuskurssit ja vanhempien tapaamiset, positiivisten vanhempi-lapsi-suhteiden, riskitietojen ratkaisutaitojen ja työllistymis- ja tulonhankintamahdollisuuksien edistäminen sekä tarvittaessa toimeentulotuki;
- (b) tukea antavia sosiaalipalveluja, kuten päivä-

hoito, sovittelupalvelut, päihdehuolto, taloudellinen tuki sekä palvelut vammaisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Tällaisten, mieluiten integroitujen ja yksityisyyteen mahdollisimman vähän puuttuvien palvelujen tulisi olla saatavilla suoraan yhteisön tasolla, ja niiden tulisi perustua perheiden aktiiviseen osallistumiseen yhteistyökumppaneina, yhdistäen niiden sekä yhteisön ja hoitajien voimavarat;

- (c) nuorisopolitiikka, jolla pyritään tarjoamaan nuorille valmiudet kohdata positiivisesti joka-päiväisen elämän haasteet, myös silloin, kun he päättävät lähteä lapsuudenkodistaan, sekä tekemään tietoisia seksuaali- ja lisääntymis-terveyteen liittyviä päätöksiä ja täyttämään vastuunsa näissä asioissa.

35 Perheen tukemiseksi tulisi käyttää erilaisia toisiaan täydentäviä menetelmiä ja tekniikoita ja vaihdella niitä koko tukiprosessin ajan, kuten esimerkiksi kotikäyntejä, ryhmätapaamisia toisten perheiden kanssa, tapauskohtaisia neuvonpitoja ja asianomaisen perheen sitouttamista. Ne tulisi suunnata edistämään sekä perheen sisäisiä suhteita että edistämään perheen integroitumista yhteisönsä.

36 Paikallisten lakien mukaisesti tulisi erityisesti huomioida tuki- ja hoitopalvelujen järjestäminen ja kehittäminen yksinhuoltajille sekä nuorille vanhemmille ja heidän lapsilleen, olivatpa lapset syn-

tyneet avioliitossa tai sen ulkopuolella. Valtioiden tulisi varmistaa, että nuoret vanhemmat säilyttävät kaikki oikeutensa sekä vanhempina että omien vanhempiensa lapsina, mukaan lukien mahdollisuus saada kaikki heidän omaan kehitykseensä liittyvät asianmukaiset palvelut, avustukset, joihin vanhemmat ovat oikeutettuja, sekä heidän perintöoikeutensa. Eri toimenpitein tulisi varmistaa raskaana olevien nuorten suojelu ja taata, että he eivät keskeytä opintojaan. Olisi myös pyrittävä vähentämään yksinhuoltajiin ja nuoriin vanhempiin liittyvää häpeän leimaa.

37 Tukea ja palveluja tulisi olla tarjolla myös sellaisille sisaruksille, jotka menetettyään vanhempansa tai huoltajansa päättävät pysyä yhteisessä taloudessa, mikäli vanhin sisarus on halukas ja kykenevä toimimaan perheenpäänä. Valtioiden tulisi varmistaa muun muassa nimittämällä lailliseksi huoltajaksi luotettava aikuinen tai soveltuvissa tapauksissa julkinen elin, jolla on 19 kohdassa todettu valtuutus toimia huoltajana, että tällaiset kotitaloudet saavat lakisääteistä suojelua kaikilta hyväksikäytön ja pahoinpitelyn muodoilta sekä ohjausta ja tukea paikallisyhteisöltä ja sen toimivaltaisilta palveluilta kuten sosiaalityöntekijöiltä, kiinnittäen erityistä huomiota lasten terveyteen, asumiseen, koulutukseen ja perintöoikeuteen. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota sen varmistamiseen, että tällainen perheenpää säilyttää hänelle lapsena kuuluvat oikeudet, kuten mahdollisuuden koulutukseen ja vapaa-aikaan sen lisäksi, että hänellä on oikeutensa perheenpäänä.

38 Valtioiden tulisi varmistaa mahdollisuus päihähoitoon, mukaan lukien kokopäiväiseen koulunkäyntiin, ja tilapäishoitoon, jotta vanhemmat voisivat selviytyä paremmin yleisistä perheelle asetetuista velvollisuuksista, mukaan lukien erityistarpeisten lasten hoitoon liittyvistä lisävelvoitteista.

Perheen hajoamisen estäminen

39 Valtioiden tulisi kehittää asianmukaiset, perusteltuihin ammatillisiin periaatteisiin pohjautuvat kriteerit ja soveltaa niitä johdonmukaisesti arvioidessa lapsen ja perheen tilannetta, mukaan lukien perheen todellista ja potentiaalista toimintakykyä tapauksissa, joissa toimivaltaisella viranomaisella tai toimielimellä on perustellut syyt uskoa lapsen hyvinvoinnin olevan vaarassa.

40 Kodin ulkopuolelle sijoittamista tai perheen jälleenyhdistämistä koskevien päätösten tulisi perustua edellä todettuun arviointiin, joka tulisi tehdä soveltuvan pätevyyden omaavien ja koulutettujen ammattilaisten toimesta, toimivaltaisen viranomaisen puolesta tai sen valtuuttamana sekä kuulemalla täysimittaisesti kaikkia asianosaisia ja pitäen mielessä tarpeen suunnitella lapsen tulevaisuutta.

41 Valtioita kannustetaan toteuttamaan toimenpiteitä, joilla luodaan kokonaisvaltainen suojelu ja taataan perusoikeudet raskauden, synnytyksen ja imetyksen ajaksi, jotta varmistetaan ihmisarvon mukaiset ja tasa-arvoiset olosuhteet raskauden asianmukaiselle etenemiselle ja lapsen hoidolle. Sen vuoksi tulisi tarjota tukiohjelmia tuleville äideille ja isille ja erityisesti nuorille vanhemmille, joiden on vaikea kantaa vanhemmuuden tuomaa vastuuta. Näillä ohjelmilla tulisi pyrkiä luomaan äideille ja isille mahdollisuus kantaa vanhemman vastuunsa ihmisarvoisissa olosuhteissa sekä estämään tarvetta luopua lapsestaan oman haavoittuvaisuutensa vuoksi.

42 Kun lapsesta luovutaan tai lapsi hylätään, valtion tulisi varmistaa, että se voi tapahtua luottamuksellisissa ja lapselle turvallisissa olosuhteissa kunnioittaen lapsen oikeutta saada tietoa alkupe-rästään, jos se on maan lainsäädännön mukaan asianmukaista ja mahdollista.

43 Valtioilla tulisi olla selkeät toimintaperiaatteet tilanteisiin, joissa lapsi on hylätty anonyymisti. Niistä tulisi käydä ilmi, miten lapsen perheen mahdollinen jäljittäminen, perheen jälleenyhdistäminen tai lapsen sijoittaminen lähisukulaisille tulisi toteuttaa. Toimintaperiaatteiden tulisi myös ohjata oikea-aikaiseen päätöksentekoon lapsen sopivuudesta pysyvään perhesijoitukseen sekä sellaisen sijoituksen järjestämiseen viivytyksettä.

44 Kun vanhempi tai laillinen huoltaja kääntyy julkisen tai yksityisen toimielimen tai laitoksen puoleen luopuakseen pysyvästi lapsesta, valtion olisi huolehdittava siitä, että perhe saa neuvontaa ja sosiaalista tukea, joilla kannustetaan ja autetaan perhettä huolehtimaan edelleen lapsesta itse. Jos tässä ei onnistuta, sosiaalityöntekijän tai muun soveltuvan ammattilaisen tulee arvioida tilanne ja määritellä, haluaako joku toinen perheenjäsen ottaa pysyvästi vastuun lapsesta ja

onko sellainen järjestely lapsen edun mukainen. Jos tällaiset järjestelyt eivät ole mahdollisia tai lapsen edun mukaisia, tulisi pyrkiä löytämään pysyvä perhesijoitus kohtuullisessa ajassa.

45 Kun vanhempi tai huoltaja kääntyy julkisen tai yksityisen toimielimen tai laitoksen puoleen antaakseen lapsen sijaishuoltoon lyhyeksi ajanjaksoksi tai toistaiseksi, valtion olisi huolehdittava siitä, että hän saa neuvontaa ja sosiaalista tukea, joilla kannustetaan ja autetaan häntä huolehtimaan edelleen lapsesta itse. Lapsi tulisi sijoittaa sijaishuoltoon vain silloin, kun tällaiset keinot on käytetty ja sijoitukselle on olemassa hyväksyttävät ja perustellut syyt.

46 Opettajille ja muille lasten parissa työskenteleville tulisi järjestää erityiskoulutusta, joka auttaa heitä tunnistamaan kaltoinkohtelu-, laiminlyönti- ja hyväksikäyttötilanteet tai lapsen hylkäämisen uhan sekä ohjaamaan tällaiset tapaukset toimivaltaisten elinten käsiteltäviksi.

47 Kaikki päätökset lapsen sijaishuoltoon sijoittamisesta vastoin hänen vanhempiensa tahtoa tulee tehdä toimivaltaisten viranomaisten toimesta kansallisen lainsäädännön ja menettelyjen mukaisesti. Päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi ja vanhemmille on turvattava muutoksenhakuoikeus sekä mahdollisuus asianmukaiseen oikeusavustajaan.

48 Jos lapsen yksinomaista tai pääasiallista huoltajaa uhkaa vapauden menetys tutkintavankeuden tai vankeustuomion vuoksi, tulisi soveltuviin tapauksissa, ja milloin mahdollista, soveltaa ilman vapaudenmenetystä toteutettavia toimia tai rangaistuksia, ottaen asianmukaisesti huomioon lapsen edun. Valtioiden tulisi ottaa huomioon lapsen etu myös päätettäessä vankilassa syntyneiden ja vankilassa vanhempansa kanssa asuvien lasten sijoittamisesta. Näiden lasten sijoituksissa tulisi noudattaa samoja periaatteita kuin muissakin tapauksissa, joissa lapsi erotetaan perheestään. Kaikin keinoin pitäisi pyrkiä varmistamaan, että lapset, jotka jäävät vankeudessa elävän vanhempansa luo, saavat riittävää hoitoa ja suojelua, ja samalla taata heidän asemansa vapaina yksilöinä sekä heidän mahdollisuutensa osallistua yhteisönsä toimintaan.

B. PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMISEN TUKEMINEN

49 Lapsen ja perheen valmentamiseksi ja tukemiseksi lapsen mahdolliseen paluuseen perheeseensä asianmukaisesti nimetyn henkilön tai työryhmän tulisi arvioida lapsen tilanne. Arvioijalla tulisi olla mahdollisuus saada moniammatillista neuvontaa, ja hänen tulisi kuulla eri asianosaisia (lasta, perhettä ja sijaishoitajaa), jotta hän pystyisi päättämään, onko lapsen jälleenyhdistäminen perheensä kanssa mahdollista ja lapsen edun mukaista, sekä mitä ja kenen valvomia toimenpiteitä se edellyttäisi.

50 Perheen jälleenyhdistämisen tavoitteet sekä perheen ja sijaishoitajan tähän liittyvät pääasialliset tehtävät tulisi määritellä kirjallisesti ja hyväksyttää kaikilla asianosaisilla.

51 Toimivaltaisen elimen tulisi edistää, tukea ja valvoa säännöllistä ja tarkoituksenmukaista yhteydenpitoa lapsen ja hänen perheensä välillä erityisesti jälleenyhdistämistä ajatellen.

52 Kun lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämisestä on tehty päätös, sen tulisi olla asteittainen ja valvottu prosessi, johon liittyvässä seurannassa ja tukitoimenpiteissä otetaan huomioon lapsen ikä, tarpeet ja kehittyvät valmiudet sekä perheestä erottamisen syyt.

V HOITOPALVELUJEN PUITTEET

53 Jotta voitaisiin vastata jokaisen vanhempiansa hoitoa vaille jääneen lapsen erityisiin psykoemotonaalisiin, sosiaalisiin ja muihin tarpeisiin, valtioiden tulisi toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että asianmukaisten sijaishuoltovaihtoehtojen ja ensisijaisesti perhe- ja yhteisöpohjaisten ratkaisujen tarjoamiselle on lainsäädännölliset, poliittiset ja taloudelliset edellytykset.

54 Valtioiden tulisi varmistaa näiden ohjeiden yleisten periaatteiden mukaisten eri sijaishuoltovaihtoehtojen saatavuus kiireellistä, lyhytaikaista ja pitkäaikaista hoitoa varten.

55 Valtioiden tulisi varmistaa, että kaikki sijaishuoltopalveluja tarjoavat yhteisöt ja yksittäiset

henkilöt saavat siihen riittävän valtuutuksen toimivaltaisilta viranomaisilta, jotka myös valvovat ja tarkistavat säännöllisesti heidän toimintaansa näiden ohjeiden mukaisesti. Tätä tarkoitusta varten näiden viranomaisten tulee laatia asianmukaiset kriteerit, joilla arvioidaan hoidontarjoajien ammatillista ja eettistä soveltuvuutta ja joiden perusteella heille myönnetään toimiluvat, heitä valvotaan ja ohjataan.

56 Lapsen yksityisten hoitojärjestelyjen yhteydessä, toteutuivatpa ne lähisukulaisten, ystävien tai muiden osapuolien luona, valtioiden tulisi tarvittaessa kannustaa lapsen huoltajia ilmoittamaan järjestelystä toimivaltaisille viranomaisille, jotta he ja lapsi saavat kaiken tarpeellisen taloudellisen ja muun tuen, joka edistää lapsen hyvinvointia ja suojelua. Mahdollisuuksien mukaan ja milloin se on tarkoituksenmukaista, valtioiden tulisi kehottaa virallistamaan ja mahdollistaa hoitojärjestely asianomaisten lapsen ja vanhempien suostumuksella sopivaksi katsotun ajan kuluttua, mikäli järjestely on siihen mennessä osoittautunut lapsen edun mukaiseksi ja sen odotetaan jatkuvan lähitulevaisuudessa.

VI SOPIVIMMAN HOITOMUODON MÄÄRITTÄMINEN

57 Lapsen edun mukaiset sijaishuoltopäätökset tulisi tehdä juridisen, hallinnollisen tai muun asianmukaisen ja hyväksytyn menettelyn mukaisesti sekä oikeusturvasta huolehtien, mukaan lukien siten, että tarvittaessa lasten puolesta toimiva oikeusavustaja osallistuu kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin. Päätöksenteon tulisi perustua perusteelliseen arviointiin, suunnitteluun ja tarkistamiseen vakiintuneiden rakenteiden ja mekanismien mukaisesti sekä tapauskohtaisesti, ja aina kun se on mahdollista, soveltuvan pätevyyden omaavista ammattilaisista koostuvan moniammatillisen työryhmän toimesta. Siihen tulisi kuulua kaikissa vaiheissa vanhempien tai laillisten huoltajien sekä lapsen kuuleminen hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti. Tätä varten kaikkien asianosaisten tulisi saada riittävästi tietoa mielipiteensä pohjaksi. Valtioiden tulisi pyrkiä kaikin tavoin tarjoamaan riittävät resurssit ja kanavat parhaan hoitomuodon määrittämisestä vastaavien ammattilaisten koulutukselle ja pätevyyden tunnustamiselle näiden ohjeiden noudattamisen edistämiseksi.

58 Arviointi tulisi toteuttaa pikaisesti, perusteellisesti ja huolellisesti. Siinä tulisi huomioida lapsen välitön turvallisuus ja hyvinvointi sekä hänen pidempiaikainen hoitonsa ja kehityksensä. Arvioinnin tulisi kattaa lapsen persoonalliset ja kehitykselliset ominaispiirteet, etninen, kulttuurinen, kielellinen ja uskonnollinen tausta, perhe ja sosiaalinen ympäristö, terveystiedot sekä kaikki lapsen erityistarpeet.

59 Arvioinnin tuloksena laadittavia alkua- ja seurantaraportteja tulisi käyttää keskeisinä välineinä päätösten suunnittelussa siitä lähtien kun toimivaltaiset viranomaiset ovat ne hyväksyneet, muun muassa tarpeettomien keskeytysten ja ristiriitaisien päätösten välttämiseksi.

60 Toistuvat hoitoympäristön muutokset vahingoittavat lapsen kehitystä ja kykyä muodostaa kiintymyssuhteita, joten niitä pitäisi välttää. Lyhytaikaisten sijoitusten tavoitteena tulisi olla asianmukaisen pysyvän ratkaisun mahdollistaminen. Pysyvyys tulisi turvata ilman aiheutonta viivytystä jälleenyhdistämällä lapsi ydinperheensä tai sukulaisperheensä kanssa tai, jos tämä ei ole mahdollista, muussa pysyvässä perheympäristössä tai, edellä olevan 21 kohdan mukaisesti, pysyvässä ja asianmukaisessa laitoshoidossa.

61 Sijaishuollon ja pysyvyyden suunnittelu tulisi aloittaa mahdollisimman varhain, mieluiten jo ennen lapsen sijoitusta. Suunnittelussa tulisi ottaa huomioon kunkin vaihtoehdon välittömät ja pitkän aikavälin edut ja haitat sekä sisällyttää siihen lyhyen ja pitkän aikavälin ehdotukset.

62 Sijaishuollon ja pysyvyyden suunnittelun tulisi perustua erityisesti siihen, millä tavoin lapsi on kiintynyt perheeseensä, perheen kykyyn turvata lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys, lapsen tarpeeseen tai haluun tuntea itsensä osaksi perhettä, lapsen haluun pysyä yhteisössään ja jäädä maahansa, lapsen kulttuuriseen, kielelliseen ja uskonnolliseen taustaan sekä lapsen sisarus-suhteisiin, jolloin pyritään välttämään sisarusten erottamista toisistaan.

63 Suunnitelmassa tulisi selkeästi esittää muun muassa sijoituksen tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi.

64 Lapsen, hänen vanhempiansa tai laillisten huoltajiensa tulisi saada kaikki tieto tarjolla olevista sijaishuollon vaihtoehtoista ja niiden seurauksista sekä heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan niiden suhteen.

65 Lapsen turvallisuuden takaamiseen tähtäävät toimenpiteet tulisi valmistella, toteuttaa ja arvioida mahdollisimman pitkälle yhdessä lapsen vanhempien tai laillisten huoltajien sekä mahdollisten sijaisvanhempien ja hoitajien kanssa ja lapsen erityistarpeet, vakaumus ja erityistoiveet huomioiden. Lapsen, hänen vanhempiansa tai laillisten huoltajiensa pyynnöstä ja toimivaltaisen viranomaisen harkinnan mukaan myös muita lapselle tärkeitä henkilöitä voidaan kuulla kaikissa päätöksenteon vaiheissa.

66 Valtioiden tulisi varmistaa, että jokainen lapsi, jonka hallinto- tai oikeusviranomainen tai jokin muu toimivaltainen elin on sijoittanut sijaishuoltoon, samoin kuin hänen vanhempansa tai muut huoltajat, saavat mahdollisuuden esittää tuomioistuimelle näkemyksensä sijoituspäätökseen, että he saavat tietoa oikeuksistaan esittää tällaisia näkemyksiä ja että heitä avustetaan niiden esittämisesä.

67 Valtioiden tulisi varmistaa, että jokaisella väliaikaisesti sijoitetulla lapsella on oikeus säännölliseen ja perusteelliseen – mieluiten vähintään kolmen kuukauden välein tehtävään – hoidon asianmukaisuuden tarkistamiseen, jolloin otetaan huomioon erityisesti hänen yksilöllinen kehityksensä ja kaikki muuttuvat tarpeet, perheympäristössä tapahtuvat muutokset sekä sijoituksen tarkoituksenmukaisuus ja välttämättömyys näissä olosuhteissa. Tarkistaminen tulisi toteuttaa asianmukaisen pätevyyden ja valtuutuksen omaavien henkilöiden toimesta, ja lapsi ja kaikki hänen elämänsä kannalta oleelliset henkilöt tulisi ottaa siihen mukaan täysimääräisesti.

68 Lasta tulisi valmistella kaikkiin suunnittelu- ja arviointiprosessien aiheuttamiin muutoksiin hoitoympäristössä.

VII SIAISHUOLLON JÄRJESTÄMINEN

A. TOIMINTAPERIAATTEET

69 Valtion tai tarkoituksenmukaisen hallintotason vastuulla on varmistaa yksityisesti ja viranomaisen toimesta toteutetun, kaikkien vaille vanhempien huolenpitoa jääneiden lasten sijaishuoltoa koskevien koordinoitujen toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen. Näiden toimintatapojen tulisi perustua luotettavaan tietoon ja tilastoihin. Niissä tulisi määritellä prosessi, jossa ratkaistaan, kenellä on vastuu lapsesta, ottaen huomioon lapsen vanhempien tai ensisijaisten hoitajien rooli lapsen suojelussa, huolenpidossa ja kehityksessä. Ellei toisin osoiteta, oletuksena on, että vastuu on lapsen vanhemmilla tai pääasiallisella hoitajalla.

70 Kaikkien valtion yksiköiden, jotka osallistuvat vanhempien huolenpitoa vaille jääneiden lasten sijoittamiseen tai avustamiseen, tulisi yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa ottaa käyttöön sellaiset toimintaperiaatteet ja menettelyt, joilla edistetään eri toimielinten ja yksittäisten henkilöiden tiedonvaihtoa ja verkostoitumista tehokkaan hoidon, jälkihuollon ja suojelun turvaamiseksi lapsille. Sijaishuollon valvonnasta vastaavan toimielimen tulisi sijaintinsa ja rakenteensa puolesta olla mahdollisimman hyvin sen palveluja tarvitsevien saavutettavissa.

71 Erityistä huomiota tulisi kiinnittää sijaishuollon laatuun sekä laitos- että perhehoidossa erityisesti hoitajien ammattitaidon, valinnan, koulutuksen ja työnohjauksen osalta. Heidän roolinsa ja tehtävänsä tulisi määritellä selvästi ja selkiyttää ne suhteessa lapsen vanhempien tai laillisten huoltajien rooliin ja tehtäviin.

72 Toimivaltaisten viranomaisten tulisi laatia jokaisessa maassa näiden ohjeiden mukainen asiakirja, jossa määritellään sijaishuollossa olevan lapsen oikeudet. Sijaishuollossa olevien lasten tulisi voida ymmärtää täysin hoitoyhteisön säännöt, määräykset ja tavoitteet sekä omat oikeutensa ja velvollisuutensa yhteisössä.

73 Kaiken sijaishuoltotarjonnan perustana tulisi olla kirjallinen kuvaus, josta käy ilmi palveluntarjoajan päämäärät ja tavoitteet hoidon tarjonnassa

sekä palveluntarjoajan vastuu lapsesta. Kuvauksen tulisi vastata YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen² standardeja, näitä ohjeita sekä kunkin maan voimassa olevaa lainsäädäntöä. Kaikkien palveluntarjoajien tulisi olla asianmukaisesti koulutettuja, tai heillä pitäisi olla lainsäädännössä sijaishuoltopalvelujen antamiselle asetetut vaatimukset täyttävä hyväksyntä.

74 Yhdenmukaisen menettelyn varmistamiseksi lapsen sijaishuoltoon ohjaamisessa tai ottamisessa tulisi luoda sitä koskeva sääntelykehys.

75 Sijaishuoltopalveluja järjestettäessä tulisi kunnioittaa ja edistää kulttuurisia ja uskonnollisia sekä sukupuolinäkökulmaan liittyviä käytäntöjä siltä osin kuin niiden voidaan osoittaa olevan yhdenmukaisia lapsen oikeuksien ja edun kanssa. Tällaisten käytäntöjen edistämistä koskeva harkinta tulisi toteuttaa laajasti osallistavalla tavalla siten, että siihen osallistuvat asianomaiset kulttuuriset ja uskonnolliset johtajat, ammattilaiset sekä vaille vanhempien huolenpitoa jääneiden lasten hoitajat, vanhemmat ja muut asiaankuuluvat sidosryhmät sekä itse lapset.

1. Yksityinen sijoitus

76 Asianmukaisten hoito-olosuhteiden varmistamiseksi yksittäisten henkilöiden tai perheiden

tarjoamassa yksityisessä sijoituksessa valtioiden tulisi tunnustaa tällaisen hoidon merkitys ja toteuttaa riittävät toimenpiteet parhaan mahdollisen hoidon antamiseksi käyttäen perusteena arviointia siitä, mitkä hoitopaikat saattavat tarvita erityistä tukea tai valvontaa.

77 Toimivaltaisten viranomaisten tulisi tarvittaessa kannustaa yksityisesti sijoitettujen lasten hoitajia tekemään ilmoitus hoitojärjestelyistä ja varmistamaan heille kaikki tarjolla olevat palvelut ja tuet, jotka todennäköisesti auttaisivat heitä hoitamaan tehtäväänsä lapsen hoitajina ja suojeelijoina.

78 Valtioiden tulisi tunnustaa yksityisesti sijoitettujen lasten hoitajien tosiasiallinen vastuu lapsesta.

79 Valtioiden tulisi kehittää erityisiä ja asianmukaisia toimenpiteitä yksityisesti sijoitettujen lasten suojelemiseksi kaltoinkohtelulta, laiminlyönniltä, lapsityövoimana käyttämiseltä ja kaikilta muilta hyväksikäytön muodoilta. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää yksityisesti sijoitettujen lasten hoitoon muiden kuin lapsen sukulaisten tai lapselle aiemmin tuntemattomien tai kaukana lapsen asuinpaikasta asuvien sukulaisten luona.

2. Kaikkia viranomaisten järjestämän sijaishuollon muotoja koskevat yleiset ehdot

80 Lapsen siirtäminen sijaishuoltoon tulisi toteuttaa mahdollisimman hienovaraisesti ja lapsiystävällisesti sekä siten, että siihen osallistuu tehtävään koulutettu ja periaatteessa ei-virkapukuinen henkilöstö.

81 Sijaishuollossa olevan lapsen yhteyttä biologiseen perheeseensä sekä muihin lapselle läheisiin ihmisiin, kuten ystäviin, naapureihin ja aikaisempiin hoitajiin, tulisi kannustaa ja edistää, mikäli se on lapsen suojelun ja edun mukaista. Jos lapsella ei ole yhteyttä perheenjäseniinsä, hänen tulisi saada tietoa heidän tilanteestaan.

82 Valtioiden tulisi kiinnittää erityistä huomiota sen varmistamiseen, että vanhemman vankeus- tuomion tai pitkäaikaisen sairaalahoidon johdosta sijaishuollossa olevilla lapsilla on mahdollisuus ylläpitää yhteyttä vanhempiinsa sekä saada kaikki tähän tarvittava neuvonta ja tuki.

83 Hoitajien tulisi varmistaa, että lapset saavat riittävästi terveellistä ja ravitsevaa ruokaa paikallisten ravitsemustottumusten, ruokavalionormien sekä lasten uskonnollisen vakaumuksen mukaisesti. Tarvittaessa lapsille olisi myös annettava asianmukaiset lisäravinteet.

84 Hoitajien tulisi edistää vastuullaan olevien lasten terveyttä ja varmistaa, että lääketieteellistä hoitoa, neuvontaa ja tukea on saatavilla tarpeen mukaan.

85 Lapsilla tulisi olla mahdollisuus viralliseen, epäviralliseen sekä ammatilliseen koulutukseen oikeuksiensa mukaisesti ja mahdollisimman laaja-alaisesti paikallisen yhteisönsä oppilaitoksissa.

86 Hoitajien tulisi varmistaa, että kunnioitetaan jokaisen lapsen oikeutta kehittyä leikin ja vapaa-ajan toimintojen kautta ja että sille luodaan mahdollisuudet sekä hoitopaikassa että sen ulkopuolella. Tämä koskee myös vammaisia lapsia sekä lapsia, joilla on tai joiden elämään vaikuttaa HIV/AIDS tai joilla on muita erityistarpeita. Lasten yhteyksiä paikallisen yhteisön lapsiin ja muihin jäseniin tulee kannustaa ja tukea.

87 Kaikissa hoitopaikoissa tulisi vastata vauvojen ja pienten, mukaan lukien erityistarpeisten lasten erityisiin turvallisuuteen, terveyteen, ravitsemukseen ja kehitykseen liittyviin sekä muihin tarpeisiin. Lapselle tulisi myös turvata jatkuva kiintymyssuhde tiettyyn hoitajaan.

88 Lapsen tulisi saada tyydyttää uskonnolliset ja hengelliset tarpeensa muun muassa sallimalla hänen uskontonsa valtuutetun edustajan vierailut luonaan. Lapsen tulisi myös saada vapaasti päättää osallistumisestaan uskonnollisiin tilaisuuksiin, uskonnolliseen kasvatukseen tai neuvontaan. Lapsen omaa uskonnollista taustaa tulisi kunnioittaa, eikä yhtäkään lasta tulisi kannustaa tai suostutella vaihtamaan uskontoaan tai vakaumustaan sijaishuollon aikana.

89 Kaikkien lapsista vastuussa olevien aikuisten tulisi kunnioittaa ja edistää lapsen oikeutta yksityisyyteen muun muassa tarjoamalla tarkoituksenmukaiset saniteettitilat sekä turvalliset ja helposti saatavilla olevat henkilökohtaisten tavaroiden säilytystilat. Myös sukupuolieroja ja sukupuolten välistä kanssakäymistä tulee kunnioittaa.

90 Hoitajien tulisi ymmärtää roolinsa merkitys myönteisen, turvallisen ja huolehtivan suhteen luomisessa lapseen sekä kyetä toimimaan sen mukaisesti.

91 Asunnon tulisi kaikissa sijaishuoltoympäristöissä täyttää terveyden ja turvallisuuden asettamat vaatimukset.

92 Valtioiden tulee toimivaltaisten viranomaisensa avulla varmistaa, että sijaishuollossa olevien lasten asuintilat ja niiden valvonta mahdollistavat lasten tehokkaan suojelun kaltoinkohtelulta. Lapsen asuinjärjestelyjä määritettäessä erityistä huomiota on kiinnitettävä kunkin lapsen ikään, kehitystasoon ja haavoittuvuuteen. Sijaishuollossa olevien lasten suojeluun tähtäävien toimenpiteiden tulisi olla sopusoinnussa lainsäädännön kanssa, eikä niihin saisi liittyä yhteisön muihin samankäisiin lapsiin verrattuna kohtuuttomia rajoituksia lasten vapaudelle ja käyttäytymiselle.

93 Lapsia tulisi suojella kaikissa sijaishuoltopaikoissa lapsikaappaukselta, ihmiskaupalta, myymiseltä ja kaikilta muilta hyväksikäytön muodoilta. Mitkään tästä aiheutuvat lapsen vapauden ja käyt-

täytymisen rajoitukset eivät saisi ylittää sitä mikä on ehdottoman välttämätöntä lasten tehokkaaksi suojelemiseksi tällaisilta toimilta.

94 Jokaisen hoitajan tulisi edistää ja rohkaista lapsia ja nuoria tekemään ja toteuttamaan tietoisia valintoja hyväksyttävät riskit ja lapsen ikä huomioon ottaen sekä hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti.

95 Valtioiden, toimielinten ja laitosten, koulujen ja muiden yhteisön tarjoamien palvelujen tulisi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sijaishuollossa olevia lapsia ei leimata sijoituksen aikana tai sen jälkeen. Tähän kuuluvat pyrkimykset minimoida lasten tunnistaminen sijaishuollossa oleviksi lapsiksi.

96 Kaikki kurinpitotoimenpiteet ja käyttäytymisen hallinta, jotka sisältävät kidutusta, raakaa, epäinhimillistä tai alentavaa kohtelua kuten eristämistä, vapaudenriistoa tai muuta fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa, jotka ovat omiaan vaarantamaan lapsen psyykkistä tai fyysistä terveyttä, tulee ehdottomasti kieltää kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön mukaisesti. Valtioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin estääkseen edellä mainitut käytännöt ja varmistaa, että ne ovat lain mukaan rangaistavia tekoja. Lasta ei saa milloinkaan rangaista rajoittamalla hänen yhteydenpitoaan perheenjäsentensä tai muiden lapselle erityisen tärkeiden ihmisten kanssa.

97 Mitään voiman tai rajoitusten käyttöä ei tulisi sallia, ellei se ole aivan välttämätöntä lapsen tai muiden henkilöiden fyysisen tai psyykkisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Rajoitusten käytön tulee olla sopusoinnussa lainsäädännön kanssa, kohtuullista ja oikeasuhteista ja siinä tulee kunnioittaa lapsen perusoikeuksia. Lääkkeiden tai lääketieteellisten keinojen käytön rajoitustoimenpiteinä tulisi perustua hoidollisiin tarpeisiin, eikä niitä saisi koskaan käyttää ilman asiantuntijan arviointia ja määräystä.

98 Sijaishuollossa olevalla lapsella tulisi olla mahdollisuus ottaa yhteyttä toimivaltaisen viranomaisen lapsen suostumuksella nimeämään luottohenkilöön, jolle lapsi voi uskoutua täysin luottamuksellisesti. Lapselle tulisi kertoa, että oikeudelliset tai eettiset normit saattavat tietyissä

olosuhteissa vaatia salassapidon rikkomista.

99 Lapsilla tulisi olla pääsy tunnettuun, tehokkaaseen ja puolueettomaan järjestelmään, jonka avulla he voivat valittaa tai ilmoittaa kohteluun tai olosuhteitaan sijoituspaikassa koskevista huolenaiheistaan. Sellaiseen järjestelmään tulisi kuulua alkuvaiheen kuuleminen, palautteen antaminen, toimeenpano ja jatkoneuvottelut. Nuoret, joilla on aiempia kokemuksia sijaishuollosta, tulisi ottaa mukaan tällaiseen prosessiin ja antaa heidän mielipiteilleen asianmukainen painoarvo. Tämä prosessi tulisi toteuttaa toimivaltaisten, lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn koulutettujen henkilöiden toimesta.

100 Lapsen itsetuntemuksen edistämiseksi tulisi hänen kanssaan yhteistyössä ylläpitää elämäntarinakirjaa, johon kootaan asianmukaista tietoa, kuvia, henkilökohtaisia esineitä ja muistoesineitä lapsen elämän jokaisesta vaiheesta. Kirjan tulisi olla lapsen käytössä koko hänen elämänsä ajan.

B. OIKEUDELLINEN VASTUU LAPSESTA

101 Sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat ovat poissa tai eivät kykene tekemään päivittäisiä ratkaisuja lapsen edun mukaisesti ja lapsen sijoituksesta sijaishuoltoon on päättänyt tai sen on hyväksynyt toimivaltainen hallinnollinen elin tai oikeusviranomainen, pitäisi juridinen oikeus ja vastuu tehdä lapsen elämää koskevia päätöksiä uskoa vanhempien sijasta nimetyille yksittäiselle henkilölle tai toimivaltaiselle yhteisölle, lasta täysimittaisesti kuullen. Valtioiden tulisi varmistaa, että käytettävissä on mekanismi, jonka avulla tällainen henkilö tai yhteisö nimitään.

102 Toimivaltaisen viranomaisen tulisi määritellä edellä mainittu oikeudellinen vastuu ja valvoa sitä suoraan tai virallisesti hyväksytyjen yhteisöjen kuten kansalaisjärjestöjen kautta. Vastuuvollisuus kyseisen henkilön tai yhteisön toiminnasta tulisi olla nimeävällä elimellä.

103 Edellä todettua oikeudellista vastuuta toteuttavien henkilöiden tulisi olla hyvämaineisia, ja heillä tulisi olla tarvittavat tiedot lapsia koskevista asioista, kyky työskennellä suoraan lasten kanssa sekä ymmärrys heidän huostaansa uskottavien lasten kaikista erityisistä ja kulttuurisiin liittyvistä tarpeista. Heidän tulisi saada tähän

liittyvää asianmukaista koulutusta ja ammatillista tukea. Heidän olisi kyettävä tekemään itsenäisiä ja puolueettomia päätöksiä, jotka ovat kyseessä olevien lasten edun mukaisia ja edistävät ja turvaavat jokaisen lapsen hyvinvointia.

104 Nimetyn henkilön tai yhteisön tehtäviin ja erityisvastuusiin tulisi kuulua:

- (a) sen varmistaminen, että lapsen oikeuksia suojellaan ja erityisesti että lapsi saa asianmukaisen hoidon, asuintilat, terveydenhuoltopalvelut ja kehitysmahdollisuudet sekä psykososiaalisen tuen, koulutuksen ja kielellisen tuen;
- (b) sen turvaaminen, että lapsella on tarvittaessa mahdollisuus oikeus- ja muuhun apuun ja että lasta kuullaan siten, että päättävät viranomaiset ottavat huomioon hänen näkemyksensä, häntä neuvotaan ja hänelle kerrotaan hänen oikeuksistaan;
- (c) auttaminen lapsen edun mukaisen pysyvän ratkaisun löytämisessä;
- (d) toimiminen linkkinä lapsen ja lapselle palveluja mahdollisesti tarjoavien organisaatioiden välillä;
- (e) lapsen avustaminen perheen jäljittämisessä;
- (f) sen varmistaminen, että mahdollinen kotouttaminen tai perheen jälleenyhdistäminen toteutetaan lapsen edun mukaisesti;
- (g) tarvittaessa lapsen auttaminen pitämään yhteyttä perheeseensä.

1. Viranomaisten järjestämästä sijaishuollosta vastuussa olevat toimielimet ja laitokset

105 Lainsäädännössä tulisi määrätä, että sosiaalipalvelujen tai muun toimivaltaisen viranomaisen tulee rekisteröidä ja valtuuttaa kaikkien toimielinten ja laitosten toiminta ja että säännösten noudattamatta jättäminen on laissa rangaistavaksi säädetty rikos. Toimivaltaisen viranomaisen tulisi myöntää valtuutus ja arvioida sitä säännöllisesti kriteereillä, jotka kattavat vähintään toimielimen tai laitoksen tavoitteet, toiminnan, henkilöstön rekrytoinnin ja pätevyyden, hoito-olosuhteet ja taloudelliset resurssit sekä hallinnon.

106 Kaikilla toimielimillä ja laitoksilla tulisi olla näiden ohjeiden kanssa yhdenmukaiset kirjalliset toimintaperiaatteet, joista käy selkeästi ilmi tavoitteet, menettelytavat ja menetelmät sekä pätevien ja sopivien hoitajien rekrytoinnissa, valvonnassa, ohjauksessa ja arvioinnissa käytetyt standardit, joilla varmistetaan asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.

107 Kaikkien toimielinten ja laitosten tulisi laatia henkilökunnalle näiden ohjeiden mukaiset menettelyohjeet, jotka määrittelevät kunkin ammattilaisen ja erityisesti hoitajien tehtävät ja sisältävät selkeät menettelyt, joilla ilmoitetaan kenen tahansa työryhmän jäsenen väitetyistä väärinkäytöksistä.

108 Sijaishuoltopalveluiden rahoitusmuodot eivät koskaan saisi kannustaa lapsen tarpeettomaan tai pitkittyneeseen sijoitukseen toimielimen tai laitoksen järjestämässä tai antamassa hoidossa.

109 Sijaishuoltopalvelujen hallinnoinnista tulisi ylläpitää kattavaa ja ajantasaista rekisteriä, mukaan lukien yksityiskohtaiset tiedostot kaikista sijoitetuista lapsista, henkilökunnasta ja taloudellisista toimista.

110 Sijaishuollossa olevista lapsista pidettävien rekistereiden tulisi olla täydellisiä, ajantasaisia, luottamuksellisia ja tietoturvallisia. Rekistereiden tulisi sisältää seuraavat tiedot jokaisesta lapsesta: sijoituksen alkaminen ja päättyminen, sijoituksen muoto, sisältö ja yksityiskohdat sekä tiedot asianmukaisesta henkilöasiakirjasta ja lapsen muut henkilötiedot. Lapsen asiakirjaan ja säännöllisiin arviointiraportteihin tulisi sisällyttää myös lapsen perhettä koskevat tiedot. Asiakirjan tulisi seurata lasta koko sijaishuollon ajan ja olla jokaisen lapsen hoidosta vastaavan asianmukaisesti valtuutetun ammattilaisen käytettävissä.

111 Edellä mainitut tiedot voisivat olla myös lapsen itsensä, hänen vanhempiansa tai huoltajiensa käytettävissä siinä asianmukaisessa laajuudessa kuin lapsen oikeus yksityisyyteen ja luottamuksellisuuteen eivät sitä rajaa. Asianosaisille tulisi tarjota tarkoituksenmukaista neuvontaa ja tukea ennen tietoihin tutustumista, niihin tutustumisen aikana ja sen jälkeen.

112 Kaikilla sijaishuoltopalveluilla tulisi olla jokaista lasta koskevien tietojen salassapidosta selkeät toimintaperiaatteet, joista kaikki hoitajat ovat tietoisia ja joita he noudattavat.

113 Kaikkien toimielinten ja laitosten tulisi hyvänä käytäntönä varmistaa systemaattisesti, että lasten kanssa suoraan tekemisissä oleville hoitajille ja muulle henkilökunnalle tehdään ennen työsuhteen alkua asianmukainen ja kattava arvio heidän soveltuvuudestaan työskentelyyn lasten parissa.

114 Toimielinten ja laitosten palkkaamien hoitajien työehtojen ja palkkauksen tulisi olla sellaisia, että ne maksimoivat hoitajien työmotivaation, työtyytyväisyyden ja jatkuvuuden sekä siten heidän halukkuutensa hoitaa tehtävänsä mahdollisimman tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla.

115 Kaikille hoitajille tulisi järjestää koulutusta vaille vanhempien huolenpitoa olevien lasten oikeuksista ja lasten erityisestä haavoittuvuudesta erityisesti vaikeissa tilanteissa, kuten kiireellisissä sijoituksissa tai sijoituksissa lapsen vakinaisen asuinpaikan ulkopuolelle. Olisi myös huolehdittava tietoisuuden lisäämisestä kulttuurisissa, sosiaalisissa sekä sukupuoleen ja uskontoon liittyvissä asioissa. Valtioiden tulisi lisäksi tarjota riittävät resurssit ja kanavat näiden ammattilaisten tunnustamiselle ja siten näiden ehtojen täytäntöönpanon edistämiseksi.

116 Kaikille toimielinten ja laitosten palkkaamille hoitajille tulisi järjestää koulutusta haastavan käyttäytymisen käsittelemisestä, mukaan lukien konfliktinratkaisutekniikoista ja muiden tai itsensä vahingoittamisen ehkäisykeinoista.

117 Toimielinten ja laitosten tulisi varmistaa, että hoitajilla on tarvittaessa valmiudet hoitaa erityistarpeisia lapsia, erityisesti lapsia joilla on HIV/AIDS tai jokin muu krooninen fyysinen tai psyykkinen sairaus, sekä fyysisesti tai psyykkisesti vammaisia lapsia.

2. Perhehoito

118 Toimivaltaisen viranomaisen tai toimielimen tulisi luoda järjestelmä ja kouluttaa sen mukaisesti asianomainen henkilöstö lapsen tarpeiden ja potentiaalisten perhehoitajien kykyjen ja resursien arvioimiseksi ja yhteensovittamiseksi sekä kaikkien asianosaisten valmistamiseksi sijoitukseen.

119 Jokaisella paikkakunnalla pitäisi löytää joukko hyväksyttyjä perhehoitajia, jotka voivat tarjota lapselle hoitoa ja suojelua pitäen samalla yllä lapsen siteitä perheeseensä, yhteisöön ja kulttuuriseen ryhmäänsä.

120 Perhehoitajille tulisi kehittää erityisvalmennusta sekä tuki- ja neuvontapalveluja, joiden tulisi olla heidän saatavillaan säännöllisin väliajoin ennen sijoitusta, sen aikana ja sen jälkeen.

121 Perhehoitajilla tulisi olla mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa toimintaperiaatteisiin sijaishuollon toimielimissä ja muissa vaille vanhempien huolenpitoa jääneiden lasten parissa toimivissa järjestelmissä.

122 Tulisi kannustaa perustamaan perhehoitajien yhdistyksiä, jotka voivat tarjota tärkeää keskinäistä tukea ja vaikuttaa käytäntöjen ja toimintaperiaatteiden kehittämiseen.

C. LAITOSHOITO

123 Lastensuojelulaitosten tulisi olla pieniä ja lapsen oikeuksia ja tarpeita vastaavasti, mahdollisimman perheenomaisissa puitteissa tai pienryhmissä organisoituja. Niiden tavoitteena tulisi yleensä olla väliaikainen hoito sekä perheen jälleenyhdistämisen aktiivinen edistäminen tai, mikäli tämä ei ole mahdollista, pysyvän hoidon turvaaminen sijaisperheessä, mukaan lukien adaption tai islamilaisen lain *kafalan* avulla, silloin kun se on asianmukaista.

124 Toimenpiteitä olisi toteutettava sen varmistamiseksi, että yksinomaan lastensuojelua ja sijaishuoltoa tarvitseva lapsi voidaan tarvittaessa sijoittaa erilleen lapsista, jotka ovat rikosoikeudellisen järjestelmän alaisia.

125 Toimivaltaisen kansallisen tai paikallisen viranomaisen tulisi luoda tarkka seulontamenetely sen varmistamiseksi, että sellaiseen laitokseen tehdään vain asianmukaisia sijoituksia.

126 Valtioiden tulisi varmistaa, että lastensuojelulaitoksissa on riittävästi hoitajia, jotta jokainen lapsi saa yksilöllistä huomiota ja mahdollisuuden kiintyä tiettyyn hoitajaan. Hoitajat tulisi myös sijoittaa laitoksessa siten, että laitoksen päämäärät ja tavoitteet voidaan tehokkaasti toteuttaa ja turvata lapsen suojele.

127 Lakien, menettelytapojen ja määräysten tulisi estää toimijoiden, laitosten tai yksittäisten henkilöiden ajama lapsen rekrytointi tai anomukset lapsen sijoituksesta laitoshoitoon.

D. TARKASTUS JA VALVONTA

128 Toimielinten, laitosten ja hoitopalvelujen tarjontaan osallistuvien tulisi olla vastuuvollisia tietyllä julkiselle viranomaiselle. Viranomaisen tulisi huolehtia esimerkiksi säännöllisistä tarkastuksista, jotka käsittävät sekä sovitut että ennalta

ilmoittamattomat käynnit ja joihin sisältyy keskustelu henkilökunnan ja lasten kanssa ja heidän havainnointiaan.

129 Siinä määrin kuin on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, tarkastuksen tehtäviin tulisi sisällyttää hoitopalvelujen tarjoajien koulutusta ja valmiuksien lisäämistä.

130 Valtioita tulisi kannustaa varmistamaan, että käytössä on riippumaton seurantajärjestelmä, jossa otetaan huomioon periaatteet, jotka koskevat kansallisten instituutioiden asemaa ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja edistämiseksi (Pariisin periaatteet)⁸. Seurantajärjestelmän tulisi olla helposti lasten, vanhempien ja vailla vanhempien huolenpitoa olevista lapsista vastaavien käytettävissä. Seurantajärjestelmän tehtäviin tulisi kuulua:

- (a) kaikissa sijaishuoltomuodoissa olevien lasten kuuleminen yksityisyyden turvaavissa olosuhteissa, vierailut hoitopaikkoihin sekä niissä tapahtuneiksi väitettyjen lasten oikeuksien loukkausten tutkiminen valituksen perusteella tai omasta aloitteesta;
- (b) asianmukaisten menettelytapojen suositteleminen asiaankuuluville viranomaisille tavoitteena vaille vanhempien huolenpitoa jääneiden lasten kohtelun parantaminen ja sen varmistaminen, että se on sopusoinnussa valitsevien lasten suojelua, terveyttä, kehitystä ja hoitoa koskevien tutkimustulosten kanssa;
- (c) lainsäädäntöluonnoksia koskevien ehdotusten ja kommenttien esittäminen;
- (d) itsenäinen osallistuminen lapsen oikeuksien sopimuksen² mukaiseen raportointiprosessiin, mukaan lukien sopimusvaltion määräaikaissraportointiin lapsen oikeuksien komitealle näiden ohjeiden täytäntöönpanosta.

E. JÄLKIHUOLLON TUKI

131 Asianmukaisen jälkihuollon ja/tai seurannan varmistamiseksi toimielimillä ja laitoksilla tulisi olla selkeät toimintaperiaatteet ja niiden tulisi toteuttaa sovitut menettelytapoja, jotka koskevat lasten parissa tehtävän työn suunniteltua ja suunnittelematonta loppuun saattamista. Koko hoito-

⁸ Päätöslauselma 48/134, liite.

jakson ajan niiden tulisi järjestelmällisesti pyrkiä valmentamaan lasta itsenäisyyteen ja integroitumaan täysin yhteisöön, erityisesti hankkimalla sosiaalisia ja elämäntaitoja, mitä edistää osallistuminen paikallisen yhteisön elämään.

132 Jälkihuoltoon siirtymävaiheessa tulisi huomioida lapsen ikä, sukupuoli, kehitystaso ja erityisolosuhteet. Siihen tulisi kuulua neuvontaa ja tukea erityisesti hyväksikäytön välttämiseksi. Hoitopaikasta lähteviä lapsia tulisi rohkaista osallistumaan hoidon jälkeisen elämän suunnitteluun. Erityistarpeita omaaville kuten vammaisille lapsille tulisi olla tarjolla asianmukainen tukijärjestelmä, jonka avulla vältetään esimerkiksi tarpeeton laitostuminen. Sekä julkista että yksityistä sektoria tulisi rohkaista muun muassa kannusteiden avulla työllistämään eri hoitopalveluista tulevia, etenkin erityistarpeita omaavia lapsia.

133 Jokaiselle lapselle tulisi pyrkiä nimeämään mahdollisuuksien mukaan erityinen vastuuhenkilö, joka tukee lapsen itsenäistymistä hoidon päätyttyä.

134 Jälkihuoltoa tulisi valmistella sijoituspaikassa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja viimeistään hyvissä ajoin ennen kuin lapsi lähtee hoitopaikasta.

135 Jotta lasta voidaan auttaa tulemaan taloudellisesti itsenäiseksi ja hankkimaan omat tulonsa, jatkuvat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatikoulutukseen pitäisi kytkeä osaksi elämäntaitokasvatusta hoitopaikasta lähteville nuorille.

136 Sijaishuollosta lähteville ja jälkihuollossa oleville nuorille tulisi järjestää pääsy oikeudellisiin, sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä asianmukainen taloudellinen tuki.

VIII HOIDON JÄRJESTÄMINEN LAPSILLE HEIDÄN VAKITUISEN ASUINMAANSA ULKOPUOLELLA

A. LAPSEN SIIJOITTAMINEN HOITOON ULKOMAILLE

137 Näitä ohjeita tulisi soveltaa kaikkiin julkisiin ja yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin, jotka osallistuvat järjestelyihin lapsen lähettämiseksi hoitoon muuhun kuin hänen vakituiseen asuinmaahansa lääketieteellistä hoitoa, väliaikaista asumista tai tilapäishoitoa varten tai mistä tahansa muusta syystä.

138 Asianomaisten valtioiden tulisi varmistaa, että nimetyllä elimellä on vastuu määritellä erityiset standardit, joita noudatetaan, kun valitaan hoitajat vastaanottajamaassa ja arvioidaan hoidon ja jatkohoidon laatua sekä toteutetaan hoidon seurantaa.

139 Riittävän kansainvälisen yhteistyön ja lasten suojelun takaamiseksi tällaisissa tilanteissa valtioita kannustetaan liittymään Haagin yleissopimukseen tai ratifioimaan se. Sopimus on tehty 19. lokakuuta 1996 toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa.⁹

B. HOIDON JÄRJESTÄMINEN ULKOMAILLA JO ASUVALLE LAPSELLE

140 Näitä ohjeita sekä muita asiaa koskevia kansainvälisiä säännöksiä tulisi soveltaa kaikkiin julkisiin ja yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin, jotka ovat mukana järjestämässä hoitoa sellaiselle hoitoa tarvitsevalle lapselle, joka mistä tahansa syystä oleskelee vakituisen asuinmaansa ulkopuolella.

141 Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten (ks. tarkemmat määrittelyt 29 kohdasta) tulisi periaatteessa saada samanlaista turvaa ja hoitoa kuin kyseisen maan kansalaisina elävät lapset.

142 Määriteltäessä sopivaa hoitomuotoa ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten erilaisuus (kuten etninen tai siirtolaistausta tai kulttuurinen

⁹ Yhdistyneiden kansakuntien sopimussarja, osa 2204, nro 39130.

tai uskonnollinen erilaisuus) tulisi ottaa huomioon tapauskohtaisesti.

143 Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten, mukaan lukien laittomasti maahan tulleiden lasten, vapautta ei periaatteessa tulisi riittää vain sen vuoksi, että he ovat rikkoneet jotakin alueelle pääsyä tai siellä oleskelua säätelevää lakia.

144 Ihmiskaupan uhreiksi joutuneita lapsia ei tulisi pitää poliisin huostassa tai rangaista heitä osallistumisesta pakotettuna lainvastaiseen toimintaan.

145 Heti kun ilman huoltajaa maahan tullut lapsi on tunnistettu, valtion tulisi nimetä lapselle edustaja tai tarvittaessa edustus sen organisaation toimesta, joka vastaa hänen hoidostaan ja hyvinvoinnistaan. Tämän henkilön tulisi olla lapsen tukena koko sen prosessin ajan, jossa lapsen asema määritellään ja siitä päätetään.

146 Heti kun ilman huoltajaa maahan tullut lapsi on saatu hoitoon, on ryhdyttävä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin hänen perheensä jäljittämiseksi ja perhesiteiden palauttamiseksi, jos se on lapsen edun mukaista eikä saata asianosaisia vaaraan.

147 Voidakseen auttaa ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tulevaisuuden suunnittelussa siten, että se parhaiten suojelee hänen oikeuksiaan, asianomaisen valtion ja sosiaaliviranomaisten tulisi kaikin kohtuullisesti toteutettavissa olevin toimin pyrkiä hankkimaan asiakirjat ja tiedot, jotka tarvitaan arvioitaessa lapsen riskiä sekä sosiaalisia ja perheolosuhteita hänen vakituksessa asuinmaassaan.

148 Ilman huoltajaa maahan tullutta lasta ei pidä palauttaa vakituiseen asuinmaahansa

- (a) jos riski- ja turvallisuusarvioinnin jälkeen on syytä olettaa, että lapsen turvallisuus on vaarassa;
- (b) ellei ennen palautusta sovelias hoitaja, kuten vanhempi, joku muu sukulainen tai aikuinen hoitaja, valtiollinen tai valtuutettu toimielin tai laitos alkuperämaassa ole suostunut ja kykenevä ottamaan vastuuta lapsesta ja tarjoamaan hänelle asianmukaista hoitoa ja

suojelua;

- (c) jos palautus ei jostakin muusta syystä ole lapsen edun mukaista toimivaltaisten viranomaisten tekemän arvion mukaan.

149 Edellä mainitut tavoitteet huomioiden pitäisi edistää, vahvistaa ja lisätä valtioiden, alueiden, paikallisten viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen välistä yhteistyötä.

150 Konsulipalveluita ja yhteyksiä lapsen lähtömaan lailliseen edustajaan tulisi tehokkaasti käyttää hyväksi, ellei niiden käyttö vaaranna lapsen tai perheen turvallisuutta.

151 Ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen hyvinvoinnista vastuussa olevien tulisi edistää lapsen ja hänen perheensä säännöllistä yhteydenpitoa, paitsi milloin se on lapsen toivomusten vastaista tai milloin se selvästi ei ole lapsen edun mukaista.

152 Adoptioon tai islamilaisen lain *kafalaan* tähtäävää sijoitusta ei pitäisi harkita ensimmäisenä sopivana vaihtoehtona ilman huoltajaa maahan tulleelle lapselle. Valtioita kehoitetaan harkitsemaan kyseistä vaihtoehtoa vasta, kun on pyritty kaikin käytettävissä olevin keinoin paikantamaan lapsen vanhemmat, lähisukulaiset tai vakiintuneet hoitajat.

IX HOITO HÄTÄTILANTEISSA

A. OHJEIDEN SOVELTAMINEN

153 Näitä ohjeita tulisi jatkossakin soveltaa luonnonkatastrofeista tai ihmisen aiheuttamista onnettomuuksista johtuvissa hätätilanteissa, kuten kansainvälisissä ja muissa kuin kansainvälisissä aseellisissa selkkauksissa sekä vieraan vallan miehitystilanteissa. Yksittäisiä henkilöitä ja organisaatioita, jotka haluavat työskennellä vanhempien huolenpitoa vaille jääneiden lasten hyväksi hätätilanteissa, kehoitetaan toimimaan näiden ohjeiden mukaisesti.

154 Edellä mainituissa tilanteissa valtion tai kyseisellä alueella valtaa käyttävien viranomaisten, kansainvälisen yhteisön, paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten toimielinten, jotka tarjoavat tai aikovat tarjota lapsiin kohdistuvia palveluja, tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että

- (a) varmistetaan, että ilman huoltajaa maahan tulleisiin lapsiin kohdistuviin toimenpiteisiin osallistuvilla yhteisöillä ja henkilöillä on riittävä kokemus ja koulutus sekä resurssit ja välineet toimia asianmukaisella tavalla;
- (b) kehitetään tarpeen mukaan väliaikaisia ja pitkäkestoisia, perheeseen perustuvia hoitomuotoja;
- (c) käytetään laitoshoidoa ainoastaan tilapäisenä keinona, kunnes perheeseen perustuvia hoitopaikkoja on kehitetty;

- (d) kielletään sellaisten uusien suurten hoitolaitosten perustaminen, jotka on suunniteltu tarjoamaan samanaikaisesti pysyvää tai pitkäaikaista hoitoa suurille lapsiryhmille;
- (e) estetään lasten siirrot rajojen yli muissa kuin jäljempänä 160 kohdassa olosuhteissa;
- (f) tehdään pakolliseksi yhteistyö perheen jäljittämiseksi ja yhdistämiseksi.

Perheen hajoamisen estäminen

155 Organisaatioiden ja viranomaisten tulisi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin estääkseen lasten erottamisen vanhemmistaan tai ensisijaisista huoltajistaan, paitsi jos lapsen etu niin vaatii. Heidän tehtävänsä on myös varmistaa, etteivät he toiminnallaan tahattomasti rohkaise perheen hajottamista tarjoamalla palveluja ja etuuksia vain lapselle eikä koko perheelle.

156 Lapsen vanhempien tai muiden ensisijaisten huoltajien aloitteesta tapahtuva lapsen erottaminen perheestä pitäisi yrittää estää:

- (a) varmistamalla, että kaikki kotitaloudet saavat peruselintarvikkeita ja lääkkeitä sekä muita palveluita, mukaan lukien koulutuksen;
- (b) rajoittamalla laitoshoitovaihtoehtojen kehittämistä sekä niiden käyttöä vain tilanteisiin, joissa se on ehdottoman välttämätöntä.

B. HOITAJÄRJESTELYT

157 Yhteisöjä tulisi auttaa ottamaan aktiivisen roolin alueellaan asuvien lasten hoitoa ja suojelua koskevien asioiden valvonnassa ja niihin vastaamisessa.

158 Lapsen hoitoa ja perhehoitoa omassa yhteisössään tulisi rohkaista, sillä se takaa jatkuvuuden sosiaalistumiselle ja kehitykselle.

159 Ilman huoltajaa maahan tulleella lapsella saattaa olla tavallista suurempi riski tulla hyväksikäytetyksi, minkä vuoksi lapsen hoitajia tulisi valvoa ja heille tulisi antaa erityistukea lapsen turvallisuuden takaamiseksi.

160 Hätätilanteessa olevia lapsia ei pitäisi siirtää sijaishuoltoon muuhun kuin vakituiseen asuinmaahansa, paitsi tilapäisesti ja pakottavista terveydellisistä, lääketieteellisistä tai heidän turvallisuuteensa liittyvistä syistä. Näissäkin tapauksissa hoitopaikan tulisi olla mahdollisimman lähellä lapsen kotia, lapsen seurassa tulisi olla jompikumpi vanhemmista tai joku muu tuttu hoitaja ja paluusta pitäisi tehdä selkeä suunnitelma.

161 Jos perheen jälleenyhdistäminen kohtuullisessa ajassa osoittautuu mahdottomaksi tai sen katsotaan olevan lapsen edun vastaista, pitäisi suunnitella vakaita ja pysyviä ratkaisuja, kuten islamilaisen lain *kafala* tai adoptio. Mikäli sellaiset ratkaisut eivät ole mahdollisia, pitäisi harkita muita pitkäaikaisia vaihtoehtoja, kuten perhehoito tai asianmukainen laitoshoido, mukaan lukien ryhmäkodit tai muut valvotut asumismuodot.

166 Sukulaisuussuhteiden aitous sekä varmuus lapsen ja perheenjäsenten halusta jälleenyhdistämiseen pitää varmistaa jokaisen lapsen osalta. Ennen kuin kaikki keinot perheen jäljittämiseksi on käytetty, ei pidä ryhtyä mihinkään sellaisiin toimenpiteisiin, jotka voivat vaikeuttaa mahdollista yhdistämistä, kuten adoptio, nimenmuutos tai lapsen muuttaminen kauas perheen todennäköisestä olinpaikasta.

167 Lapsen kaikista sijoituksista tulee ylläpitää asianmukaista rekisteriä sekä säilyttää sitä varmalta ja turvallisella tavalla siten, että voidaan helpottaa perheen yhdistämistä tulevaisuudessa.

C. PERHEEN JÄLJITTÄMINEN JA YHDISTÄMINEN

162 Kaikissa hätätilanteissa ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten tunnistaminen, rekisteröinti ja dokumentointi ovat ensisijaisen tärkeitä tehtäviä, jotka tulisi toteuttaa mahdollisimman nopeasti.

163 Rekisteröinti tulisi toteuttaa valtion viranomaisten tai niiden suorassa valvonnassa olevien, tehtävään nimenomaisesti valtuutettujen yhteisöjen toimesta siten, että niillä on vastuu ja riittävä kokemus tehtävästä.

164 Kerätyn tiedon luottamuksellisuutta pitäisi kunnioittaa ja luoda järjestelmä tiedon turvalliselle säilyttämiselle ja välittämiseksi. Tietoa tulisi jakaa ainoastaan asianmukaisesti valtuutettujen toimijoiden kesken perheen jäljittämistä, jälleenyhdistämistä ja lapsen huolenpitoa varten.

165 Kaikkien niiden, jotka toimivat perheenjäsenten tai ensisijaisen laillisen tai vakiintuneen käytännön mukaan määräytyvän huoltajan jäljittämiseksi, tulisi aina kuin mahdollista tehdä työnsä koordinoitusti, käyttää vakiomuotoisia asiakirjoja ja toistensa kanssa yhteensopivia menettelytapoja. Heidän pitäisi varmistaa, etteivät he toiminnallaan vaaranna lasten tai muiden asianosaisten turvallisuutta.

